

Trgovinski priručnik

Zagreb, veljača 2015.

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Vrijeme trgovanja i trajanje pojedinih faza trgovine	1
2.1. Trgovina unutar knjige ponuda	1
2.1.1. Modalitet redovite trgovine.....	1
2.1.2. Modalitet dražbe	1
2.2. Trgovina izvan knjige ponuda	2
2.2.1. Blok transakcije.....	2
2.2.2. Javne dražbe.....	2
3. Kriteriji likvidnosti za razvrstavanje dionica u modalitet redovite trgovine i modalitet dražbe	3
3.1. Novouvrštene dionice	3
3.2. Periodička provjera kriterija likvidnosti	3
3.3. Ubrzani prelazak u modalitet redovite trgovine	4
4. Mehanizmi zaštite trgovanja	4
4.1. Referentna cijena	4
4.2. Dražba uravnoteženja i limiti promjene cijene (<i>eng. Soft limits</i>)	4
4.2.1. Dionice.....	4
4.2.1.1. Kriterij likvidnosti.....	4
4.2.1.2. Ukidanje limita promjene cijene	5
4.2.2. Strukturirani proizvodi	5
4.2.2.1. Ukidanje limita promjene cijene	5
4.3. Limiti unosa cijene u ponudi (<i>eng. Hard limits</i>)	6
4.3.1. Dionice.....	6
4.3.1.1. Ukidanje limita unosa cijene u ponudi	6
4.3.2. Strukturirani proizvodi	6
4.3.2.1. Ukidanje limita unosa cijene u ponudi	7
5. Oznaka vrste računa i računa ulagatelja	7
5.1. Način unosa oznake vrste računa i računa ulagatelja u ponudama	7
5.2. Ispravak podataka.....	8
6. Vrste ponuda u pojedinim modalitetima trgovine	8
7. Blok transakcije	9
7.1. Dogovorene transakcije	9
7.2. Minimalna veličina blok-transakcija.....	9
8. Prijelazne i završne odredbe	9

1. Uvod

Ovim se Priručnikom, temeljem čl. 318. st. 1. Pravila Zagrebačke burze d.d. (dalje u tekstu: Burza), uređuje sljedeće:

- Vrijeme trgovanja i trajanje pojedinih faza trgovine
- Kriteriji likvidnosti za razvrstavanje dionica u modalitet redovite trgovine i modalitet dražbe
- Mehanizmi zaštite trgovanja
- Dražba uravnoteženja i limite promjene cijene (*eng. Soft limits*)
- Limiti unosa cijene u ponudi (*eng. Hard limits*)
- Način unosa oznake vrste računa i računa ulagatelja u ponudama
- Blok-transakcije

2. Vrijeme trgovanja i trajanje pojedinih faza trgovine

Nastavno na članak 166. st. 3. i članak 174. st. 2. Pravila, Burza određuje vrijeme trgovanja i odvijanje pojedinih vrsta trgovine, te trajanje pojedine faze trgovine.

2.1. Trgovina unutar knjige ponuda

Trgovina unutar knjige ponuda može se odvijati u modalitetu redovite trgovine i u modalitetu dražbe. Razvrstavanje dionica za trgovanje u modalitet redovite trgovine i modalitet dražbe Burza obavlja svaka 3 (tri) mjeseca na temelju kriterija likvidnosti navedenih u poglavlju 3. ovog Priručnika.

2.1.1. Modalitet redovite trgovine

Trgovanje u modalitetu redovite trgovine odvija se svakog trgovinskog dana Zagrebačke burze d.d. (dalje u tekstu: Burza) u razdoblju između 9:00 i 16:30 sati, osim ako posebnom odlukom Burze nije drugačije određeno. Iznimno, ako bi se za pojedini financijski instrument pokrenula dražba uravnoteženja, vrijeme trgovine za taj financijski instrument bit će produženo do završetka dražbe uravnoteženja. Modalitet redovite trgovine sastoji se od predotvaranja i kontinuirane trgovine.

Predotvaranje traje od 09:00 do 09:15 sati, produženo za trajanje varijabilnog završetka koji može iznositi najviše 5 (pet) minuta. Nakon predotvaranja počinje kontinuirana trgovina koja traje do 16:30 sati.

2.1.2. Modalitet dražbe

Trgovina u modalitetu dražbe odvija se svakog trgovinskog dana Burze od 11:00 do 13:00 sati, produženo za trajanje varijabilnog završetka koji može iznositi najviše 5 (pet) minuta. Iznimno,

ako bi se za pojedini financijski instrument pokrenula dražba uravnoteženja, vrijeme trgovine za taj financijski instrument bit će produženo do završetka dražbe uravnoteženja.

2.2. Trgovina izvan knjige ponuda

Trgovina izvan knjige ponuda može biti putem sklapanja blok transakcija ili odvijanja javnih dražbi.

2.2.1. Blok transakcije

Blok-transakcije mogu se sklapati svakog trgovinskog dana Burze u vremenu od 09:00 do 16:30 sati.

2.2.2. Javne dražbe

Dan održavanja javne dražbe određuje se oglasom naručitelja. Tijekom javne dražbe članovi koji zastupaju potencijalne kupce mogu unositi ponude na kupnju i to:

1. za dražbu s fiksnim završetkom: u vremenu od 11:00 do 12:00 sati,
2. za dražbu s varijabilnim završetkom: u vremenu od 11:00 sati do završetka dražbe, pri čemu trenutak završetka dražbe određuje samostalno trgovinski sustav u vremenskom razdoblju između 12:00 i 12:15 sati koristeći generator slučajnih brojeva.

3. Kriteriji likvidnosti za razvrstavanje dionica u modalitet redovite trgovine i modalitet dražbe

Nastavno na članak 183. st. 3. i članak 185. st. 2. Pravila, Burza određuje brojčane kriterije za razvrstavanje dionica za trgovanje u modalitetu dražbe i brojčane kriterije za ubrzani prijelaz u modalitet redovite trgovine.

Unutar knjige ponuda u modalitetu redovite trgovine uvijek se trguje dionicama uvrštenim na Službeno ili Vodeće tržište, dionicama za koje postoji sklopljen ugovor o obavljanju poslova specijalista između Burze i člana i dionicama uključenim u CROBEX® ili drugi indeks Burze.

Unutar knjige ponuda u modalitetu dražbe može se trgovati samo dionicama.

3.1. Novouvrštene dionice

Za potrebe ovog Priručnika, prvo uvrštenje dionice za trgovanje na uređenom tržištu smatra se izvršenim ako je ispunjen jedan od sljedećih uvjeta:

(a) dionica prije toga nije bila uvrštena za trgovanje na uređenom tržištu;

(b) dionica je prije toga bila uvrštena za trgovanje na uređenom tržištu, ali je isključena iz trgovanja na svim uređenim tržištima na kojima je bila uvrštena.

Dionice koje se prvi put uvrstavaju na uređeno tržište ili primaju u trgovinu na MTP - Alter trguju se u modalitetu redovite trgovine.

Dionice koje se primaju u trgovinu na MTP – Fortis i MTP - X trguju se u modalitetu dražbe. Nakon početne trgovine u modalitetu dražbe, prilikom prve sljedeće periodičke provjere kriterija likvidnosti, dionice mogu prijeći u modalitet redovite trgovine ako zadovoljavaju kriterije likvidnosti.

3.2. Periodička provjera kriterija likvidnosti

Dionice koje u tromjesečnom razdoblju ostvare prosječno najmanje jednu transakciju dnevno ili imaju prosječni dnevni promet najmanje 35.000,00 kuna trguju se u modalitetu redovite trgovine.

Dionice koje u tromjesečnom razdoblju ostvare prosječno manje od jedne transakcije dnevno i imaju prosječni dnevni promet manji od 35.000,00 kuna smatraju se manje likvidnim dionicama i trguju se u modalitetu dražbe.

Burza će svakog prvog petka u tromjesečju na svojim internetskim stranicama objaviti popis dionica kojima će se trgovati u modalitetu dražbe. Trgovina dionicama u modalitetu dražbe započet će sljedeći trgovinski dan nakon objavljivanja popisa.

3.3. Ubrzani prelazak u modalitet redovite trgovine

Dionica koja u trgovinskom tjednu ostvari promet od najmanje 500.000,00 kuna te ostvari najmanje jednu transakciju dnevno i najmanje 15 transakcija u tjednu prebit će se iz modaliteta dražbe u modalitet redovite trgovine.

Burza će na kraju trgovinskog tjedna nakon završetka trgovine na svojim internetskim stranicama objaviti ako je koja dionica zadovoljila uvjete za ubrzani prelazak u modalitet redovite trgovine. Trgovina dionicama u modalitetu redovite trgovine započet će prvog sljedećeg trgovinskog dana nakon objave na internetskim stranicama.

4. Mehanizmi zaštite trgovanja

Kako bi se spriječio pogrešan unos naloga, Burza koristi dva mehanizma zaštite trgovanja, a to su limiti unosa ponude (eng. hard limits) i limiti promjene cijene (eng. soft limits).

4.1. Referentna cijena

Referentna cijena u odnosu na koju se prati postotak promjene cijene jest zaključna cijena prethodnog trgovinskog dana. Zaključna cijena je prosječna cijena ponderirana količinom svih transakcija financijskim instrumentom sklopljenih određeni trgovinski dan unutar knjige ponuda. Ako se financijskim instrumentom nije trgovalo određeni trgovinski dan, zaključna cijena je zaključna cijena prethodnog trgovinskog dana.

Referentna cijena može se mijenjati tijekom trgovinskog dana kao posljedica dražbi uravnoteženja. Po isteku dražbe uravnoteženja nova referentna cijena u odnosu na koju se prati postotak promjene cijene je cijena postignuta u okviru dražbe uravnoteženja.

4.2. Dražba uravnoteženja i limiti promjene cijene (eng. *Soft limits*)

Nastavno na članak 187. st. 1. Pravila, Burza određuje limite promjene cijene pojedine dionice na temelju kriterija likvidnosti i/ili tržišta na koje je dionica uvrštena

Mehanizam dražbe uravnoteženja koristi se u trgovini dionicama i strukturiranim proizvodima.

4.2.1. Dionice

4.2.1.1. Kriterij likvidnosti

Pri definiranju kriterija za primjenu mehanizma dražbe uravnoteženja i određivanju limita promjene cijene, dionice se razvrstavaju u tri razreda po kriteriju likvidnosti uzimajući u obzir broj trgovinskih dana i prosječan dnevni promet u zadnjih 6 (šest) mjeseci.

Prilikom izračuna prosječnog dnevnog prometa u obzir se uzimaju samo transakcije sklopljene unutar knjige ponuda, odnosno iz izračuna se izuzimaju blok-transakcije, OTC transakcije i transakcije sklopljene na javnim dražbama.

Razredi likvidnosti i limiti promjene cijene su sljedeći:

1. razred – za dionice kojima se trgovalo 75% trgovinskih dana i imaju prosječan dnevni promet veći od 100.000,00 kuna limit promjene cijene iznosi 10%;
2. razred – za dionice kojima se trgovalo 50% trgovinskih dana i imaju prosječan dnevni promet veći od 50.000,00 kuna limit promjene cijene iznosi 15%;
3. razred – za ostale dionice limit promjene cijene iznosi 30%.

Ako dionica ispunjava kriterij broja trgovinskih dana, a ne ispunjava kriterij prosječnog dnevnog prometa, raspoređuje se u niži razred u odnosu na onaj razred u kojem bi bila na osnovi kriterija broja trgovinskih dana.

Iznimno, Burza može, za razdoblje koje ne može biti duže od 10 (deset) trgovinskih dana, donijeti odluku o razvrstavanju pojedine dionice u razred viši ili niži od razreda u koji bi ista bila razvrstana primjenom navedenih kriterija. Predmetna odluka se objavljuje na internetskim stranicama Burze.

4.2.1.2. Ukidanje limita promjene cijene

Limiti promjene cijene ne primjenjuju se u sljedećim slučajevima:

1. kada se dionica prvi puta uvrštava na uređeno tržište odnosno prima u trgovinu na MTP, prvi dan trgovanja predmetnom dionicom ne primjenjuju se limiti promjene cijene do sklapanja prve transakcije. Nakon što je prva transakcija sklopljena, cijena postignuta u njoj postaje referentna cijena te se primjenjuju limiti određeni za dionicu prema kriteriju likvidnosti, osim ako Burza ne odluči drugačije.
2. prilikom objave javnosti redovnih i/ili izvanrednih informacija koje mogu utjecati na kolebanje cijene dionice predmetnog dioničkog društva, limiti se ne primjenjuju do kraja trgovinskog dana u kojem je predmetno dioničko društvo obavijestilo javnost o informaciji koja može utjecati na kolebanje cijene dionice. Sljedeći trgovinski dan primjenjuju se limiti određeni za dionicu prema kriteriju likvidnosti.

4.2.2. Strukturirani proizvodi

Limit promjene cijene za strukturirani proizvod izračunava se u postotnom iznosu u odnosu na referentnu cijenu. Može ga odrediti izdavatelj prilikom uvrštenja odnosno primanja u trgovinu na MTP:.

4.2.2.1. Ukidanje limita promjene cijene

Limiti promjene cijene ne primjenjuju se u sljedećim slučajevima:

1. kada se strukturirani proizvod prvi puta uvrštava na uređeno tržište odnosno prima u trgovinu na MTP, prvi dan trgovanja predmetnim strukturiranim proizvodom ne primjenjuju se limiti promjene cijene do sklapanja prve transakcije. Nakon što je prva transakcija sklopljena,

cijena postignuta u njoj postaje referentna cijena te se primjenjuju limiti promjene cijene koje je odredio izdavatelj.

2. u određenim slučajevima kao npr. zbog približavanja cijene temeljnog instrumenta graničnoj vrijednosti strukturiranog proizvoda i sl., Burza može samostalno ili na zahtjev održavatelja tržišta ukinuti limite promjene cijene za određeni strukturirani proizvod.

4.3. Limiti unosa cijene u ponudi (eng. *Hard limits*)

Limiti unosa cijene u ponudi koriste se u modalitetu redovite trgovine dionicama i strukturiranim proizvodima kako bi se smanjila mogućnost nenamjerne greške pri unosu ponuda u trgovinski sustav, a u svrhu zaštite integriteta tržišta i sudionika tržišta. Stoga se u trgovinski sustav ne mogu unositi ponude čija cijena je izvan dozvoljenih limita unosa cijene u ponudi.

U slučaju da član pokuša unijeti u trgovinski sustav ponudu na kupnju čija je cijena veća od referentne cijene više od unaprijed određenog limita (gornji limit), trgovinski sustav neće dozvoliti unos takve ponude na kupnju.

U slučaju da član pokuša unijeti u trgovinski sustav ponudu na prodaju čija je cijena manja od referentne cijene više od unaprijed određenog limita (donji limit), trgovinski sustav neće dozvoliti unos takve ponude na prodaju.

4.3.1. Dionice

Limit unosa cijene u ponudi za dionicu izračunava se u postotnom iznosu u odnosu na referentnu cijenu i iznosi tri puta više od limita promjene cijene dionica.

4.3.1.1. Ukidanje limita unosa cijene u ponudi

Limiti unosa cijene u ponudi ne primjenjuju se u sljedećim slučajevima:

1. kada se dionica prvi puta uvrštava na uređeno tržište odnosno prima u trgovinu na MTP, prvi dan trgovanja predmetnom dionicom ne primjenjuju se limiti unosa cijene u ponudi do sklapanja prve transakcije. Nakon što je prva transakcija sklopljena, cijena postignuta u njoj postaje referentna cijena te se primjenjuju limiti određeni za dionicu prema kriteriju likvidnosti, osim ako Burza ne odluči drugačije.

2. prilikom objave javnosti redovnih i/ili izvanrednih informacija koje mogu utjecati na kolebanje cijene dionice predmetnog dioničkog društva, limiti unosa cijene u ponudi se ne primjenjuju do kraja trgovinskog dana u kojem je predmetno dioničko društvo obavijestilo javnost o informaciji koja može utjecati na kolebanje cijene dionice te iznimno sljedeći trgovinski dan. Nakon toga primjenjuju se limiti određeni za dionicu prema kriteriju likvidnosti.

4.3.2. Strukturirani proizvodi

Limit unosa cijene za strukturirani proizvod izračunava se u postotnom iznosu u odnosu na referentnu cijenu. Može ga odrediti izdavatelj prilikom uvrštenja odnosno primanja u trgovinu na MTP.

4.3.2.1. Ukidanje limita unosa cijene u ponudi

Limiti unosa cijene u ponudi ne primjenjuju se u sljedećim slučajevima:

1. kada se strukturirani proizvod prvi puta uvrštava na uređeno tržište odnosno prima u trgovinu na MTP, prvi dan trgovanja predmetnim strukturiranim proizvodom ne primjenjuju se limiti unosa cijene do sklapanja prve transakcije. Nakon što je prva transakcija sklopljena, cijena postignuta u njoj postaje referentna cijena te se primjenjuju limiti unosa cijene koje je odredio izdavaatelj.
2. u određenim slučajevima kao npr. zbog približavanja cijene temeljnog instrumenta graničnoj vrijednosti strukturiranog proizvoda i sl., Burza može samostalno ili na zahtjev održavatelja tržišta ukinuti limite unosa cijene za određeni strukturirani proizvod.

5. Oznaka vrste računa i računa ulagatelja

Nastavno na članak 205. st. 2. Pravila, Burza određuje način unosa oznake vrste računa i računa ulagatelja u ponudi.

5.1. Način unosa oznake vrste računa i računa ulagatelja u ponudama

Član može unijeti ponudu u trgovinski sustav isključivo ako nalogodavac, po čijem nalogu član pri unosu ponude postupa, ima otvoren račun ulagatelja. Prilikom unosa ponuda u trgovinski sustav, član je dužan upisivati oznaku vrste računa i broj računa na sljedeći način:

1. u slučaju unosa ponude za pojedinačnog ulagatelja, član je dužan upisati oznaku „C“ i broj računa ulagatelja;
2. u slučaju unosa ponude za vlastiti račun člana, član je dužan upisati oznaku "H" i broj osnovnog računa člana, pri čemu istu smije koristiti jedino u slučaju trgovanja za vlastiti račun
3. u slučaju unosa ponude za portfelje
 - a) ako se ista odnosi na više ulagatelja, član je dužan upisati oznaku „P“ te umjesto broja računa upisati 13 (trinaest) nula;
 - b) ako se ista odnosi na jednog ulagatelja, član je dužan upisati oznaku „C“ i broj računa ulagatelja;
4. u slučaju unosa skupne ponude za više ulagatelja, član je dužan upisati oznaku „S“ te umjesto broja računa upisati 13 (trinaest) nula;
5. u slučaju unosa ponuda na prodaju s pozajmljenim financijskim instrumentima kao i kod unosa ponuda na kupnju radi povrata zajma, član je dužan upisati oznaku „K“ i broj računa ulagatelja, odnosno osnovnog računa člana.

Ukoliko pojedinačni ulagatelj u prethodno navedenim slučajevima ima otvoreno više računa, član je dužan upisivati broj računa prema sljedećem redoslijedu prioriteta:

1. osnovni račun ulagatelja;
 2. skrbnički račun;
 3. račun banke skrbnika ili depozitne banke;
- do točke, primjenjive na predmetni slučaj.

Ukoliko kao nalogodavac nastupa zastupnik pojedinačnog ulagatelja, član će postupiti na prethodno opisani način s time da je, umjesto računa pojedinačnog ulagatelja, dužan upisati broj osnovnog računa zastupnika. Ponude s neispravno formiranim brojem ili bez broja računa ulagatelja neće biti zaprimljene u trgovinski sustav.

Zbog važnosti pravilnog i točnog unosa oznake računa i broja računa, članu koji unese pogrešnu oznaku i/ili broj računa ili ne unese oznaku i/ili broj računa može se izreći neka od mjera zaštita tržišta sukladno Pravilima Burze.

5.2. Ispravak podataka

U slučaju pogrešno unesenog broja računa ulagatelja i/ili oznake vrste računa, Burza će na zahtjev člana izmijeniti broj računa i/ili oznaku vrste računa u bazi podataka koja sadrži podatke o transakcijama. Odmah nakon što uoči pogrešno unesen broj računa ulagatelja i/ili oznaku vrste računa, član je dužan podnijeti zahtjev za izmjenu istog. Uz zahtjev za izmjenu, član je dužan dostaviti i presliku ispisa iz knjige naloga sukladno kojem je ponuda unesena u trgovinski sustav.

6. Vrste ponuda u pojedinim modalitetima trgovine

Nastavno na članak 204. Pravila, Burza određuje koje vrste ponuda je moguće koristiti u pojedinim tržišnim segmentima na uređenom tržištu ili MTP-u odnosno određenim modalitetima trgovine unutar knjige ponuda.

Ponuda po tržišnoj cijeni (*eng. market order*) ne može se koristiti tijekom faze predotvaranja, dražbe uravnoteženja i trgovine u modalitetu dražbe.

7. Blok transakcije

Nastavno na članak 234. st. 2. Pravila, Burza određuje minimalnu veličinu i druge parametre blok-transakcija određenim financijskim instrumentima.

7.1. Dogovorene transakcije

Blok-transakcija je transakcija financijskim instrumentom uvrštenim na uređeno tržište ili primljenim u trgovinu na MTP, koja uključuje člana ili članove Burze, koja je dogovorena privatno, a sklopljena putem trgovinskog sustava Burze. Pri tome član Burze poduzima jednu od sljedećih zadaća:

- a) trguje za vlastiti račun s drugim članom koji djeluje za račun klijenta
- b) trguje s drugim članom, pri čemu oba izvršavaju naloge za vlastiti račun
- c) djeluje kako za račun kupca tako i za račun prodavatelja
- d) djeluje za račun kupca, dok drugi član djeluje za račun prodavatelja
- e) trguje za vlastiti račun izvršavajući nalog klijenta.

7.2. Minimalna veličina blok-transakcija

Minimalna veličina blok-transakcija za obveznice iznosi 3.000.000,00 kn.

Minimalna veličina blok-transakcija za dionice iznosi 2.000.000,00 kn.

8. Prijelazne i završne odredbe

Ovaj Priručnik stupa na snagu 7 (sedmi) dan od dana objave na internetskim stranicama Burze. Stupanjem na snagu ovog Priručnika prestaje važiti Trgovinski priručnik od 18. prosinca 2014. g.